

Undervisningsopplegg til NRK-serien RUS

- Kompetansemål hentet fra Kunnskapsløftet 2020

Relevante kompetansemål fra Kunnskapsløftet 2020

Overordna del og tverrfaglige temaer	4
Folkehelse og livsmestring	4
Fellesfag.....	5
Samfunnskunnskap.....	5
Naturfag.....	6
Norsk.....	6
Matematikk	7
Kroppøving	7
Yrkesfag.....	8
Teknologi og industrifag	8
Bygg- og anleggsteknikk.....	9
Helse og oppvekst	9
Salg, service og reiseliv.....	10
Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign.....	10
Elektro og datateknologi	11
Vg2 maritime fag	11
Studieforberedende.....	11
Psykologi 1.....	11
Psykologi 2.....	12
Biologi 1.....	13
Biologi 2.....	13
Kjemi 1.....	13
VG2 Kjemi prosess- og laboratoriefag.....	14
Design og arkitektur 1.....	14
Design og arkitektur 2.....	14
Design og arkitektur 3.....	14

Kunst og visuelle virkemidler 1.....	15
Kunst og visuelle virkemidler 2.....	15
Kunst og visuelle virkemidler 3.....	15
Treningslære 1.....	15
Treningslære 2.....	15
Idrett og samfunn.....	16
Breddeidrett 2.....	16
Breddeidrett 3.....	16
Informasjonsteknologi 1.....	16
Religion og etikk.....	17

Overordna del og tverrfaglige temaer

Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet.

Folkehelse og livsmestring

Kunnskapsløftet 20 beskriver dette som et tema hvor målet er at elevene skal utvikle kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som danner grunnlag til å kunne ta ansvarlige livsvalg. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte. I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende.

Det er ulike områder innen dette tverrfaglige temaet som spenner fra fysisk og psykisk helse, levevaner, mediebruk, seksualitet og kjønn, rus, forbruk og personlig økonomi. Verdivalg og mening i livet, å sette egne og respektere andres grenser, håndtere tanker, følelser og relasjoner.

Bærekraftig utvikling

En bærekraftig utvikling bygger på forståelsen av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold. Menneskehetens levesett og ressursbruk har konsekvenser lokalt, regionalt og globalt. Dette er spesielt relevant i episode 3 Bakrus.

Demokrati og medborgerskap

Demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser. Kan være relevant å knytte til episode 4 Gledesrus.

Fellesfag

Alle elever i videregående skoleløp utvalgte felles fag der deres allmenndannende karakter er like viktig for elevene på yrkesfag som på studieforbereende. Fellesfag stiller krav om at opplæringen ivaretar bestemte temaer eller utfordringer som for eksempel likestilling, miljøutfordringer og psykisk helse. Videre følger eksempler på kompetansemål fra ulike fellesfag som kan brukes i rusundervisning:

Samfunnskunnskap

Tydelige relevante mål:

- utforske og presentere dagsaktuelle temaer eller debatter ved å bruke samfunnsfaglige metoder, kilder og digitale ressurser, og argumentere for egne og andres meninger og verdier
- utforske hvordan interesser og ideologisk ståsted påvirker våre argumenter og valg av kilder, og reflektere over hvordan det gir seg utslag i forskjellige meninger
- gjøre rede for sosialisering og drøfte hvordan identiteten og selvfølelsen til ungdom blir påvirket gjennom sosialisering

Mulig relevante mål:

- drøfte hvordan personlig økonomi, kommersiell påvirkning og forbruk påvirker enkeltpersoner, grupper og samfunnet
- reflektere over utfordringer i sammenheng med grensesetting og drøfte ulike verdier, normer og lover som gjelder kjønn, seksualitet og kropp
- innhente informasjon om forskjellige former for sosial ulikhet i Norge og drøfte sammenhengen mellom ulikhet og utenforskap
- reflektere over hva det innebærer å være medborger

- utforske en utfordring eller en konflikt på lokalt, nasjonalt eller globalt nivå og drøfte hvordan utfordringen eller konflikten påvirker forskjellige grupper

Naturfag

Tydelig relevant mål:

- drøfte aktuelle helse- og livsstilsspørsmål og vurdere pålitelighet i informasjon fra ulike kilder

Mulig relevante mål:

- beskrive DNA og hvordan egenskaper arves, og gjøre rede for hvordan arv er en forutsetning for evolusjon
- utforske en selvvalgt naturfaglig problemstilling, presentere funn og argumentere for valg av metoder
- utforske og gjøre rede for sammenhenger mellom kjemiske bindinger og egenskaper til ulike stoffer

Norsk

Mulig relevante mål Vg1 SF:

- lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- greie ut om og drøft norskfaglige eller tverrfaglige temaer muntlig
- bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte
- skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige eller tverrfaglige temaer

Mulig relevante mål Vg2 YF:

- lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte

Mulig relevante mål Vg3 SF:

- bruke fagkunnskap og presist fagspråk i utforskende samtaler, diskusjoner og muntlige presentasjoner om norskfaglige emner

Matematikk

Mulig relevante mål 1P:

lese, hente ut og vurdere matematikk i tekster om situasjoner fra lokalmiljøet, gjøre beregninger knyttet til dette og presentere og argumentere for resultatene

Mulig relevant mål 1T:

lese, hente ut og vurdere matematikk i relevante tekstar om ulike tema og presentere relevante beregningar og analysar av resultatata

vurdere val knytte til personleg økonomi og reflektere over konsekvensar av å ta opp lån og å bruke kredittkort

Mulig relevant 2P:

analysere og presentere funn i datasett frå lokalsamfunn og media

Kroppsøving

Mulig relevant mål VG2 kroppsøving:

- utføre trening på egen hånd og reflektere over hvordan fysisk aktivitet kan fremme god psykisk og fysisk helse og bidra til en helsefremmende livsstil etter avsluttet skolegang og i framtidig arbeidsliv

Mulig relevant mål Vg3 kroppsøving:

- beskriv og drøft sammenhenger mellom bevegelse, kropp, trening og helse i samfunnet
- samarbeide om å løse praktiske oppgaver i et læringsfellesskap og ut fra øvelse og aktivitet reflektere over hvordan egen medvirkning kan påvirke andre

Yrkesfag

Det er mange kjerneelementer og kompetansemål fra yrkesfag som kan knyttes til rus. Arbeidslivet i Norge er nøye regulert av lover og avtaler. De fleste kompetansemål innenfor yrkesfag som ikke forenlig med noen form for rusbruk. Det er mange muligheter til å knytte tema rus og rusbruk direkte inn i kjerne-elementer for yrkesutøvelse når elevene lærer om sammenheng mellom livsstil, yrkesutøvelse og HMS. Videre følger noen eksempler fra Kunnskapsløftet:

Kjerneelement fra arbeidsliv og yrkesidentitet vg1 Restaurant og matfag: *“Arbeidsliv og yrkesidentitet handler òg om innsikt i kva krav og forventningar, rammevilkår og etiske retningslinjer som regulerer arbeidslivet”.*

Kjerneelement Yrkesutøvelse i vg1 Elektro og datateknologi: *“Kjerneelementet handler også om de forventningene som stilles til en yrkesutøver i elektrofaget. Kjerneelementet handler også om trygge arbeidsrutiner for å unngå farlige situasjoner”.*

Kjerneelementer vg1 frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign: *“Kjerneelementet handler også om produksjon av varer og tjenester innenfor gjeldende regelverk for helse, miljø og sikkerhet”.*

Teknologi og industrifag

Mulig relevante mål, produksjon og tjenester:

- anvende ergonomisk riktige teknikker og reflektere over sammenhengen mellom folkehelse, effektivitet og samfunnsøkonomi

Tydelig relevante mål, bransjelære, transport og logistikk:

- forklare sammenhengen mellom kosthold, fysisk helse og livsstilssykdommer og reflektere over betydningen av å ivareta egen helse

Tydelig relevante mål, Vg3 Yrkessjåfør:

- reflektere over hvordan kosthold, søvnmønster og rusmiddelbruk kan påvirke arbeidsevnen

Bygg- og anleggsteknikk

Tydelig relevante mål:

- vurdere risiko og utføre forebyggende tiltak
- gjennomføre og dokumentere arbeid i samsvar med gjeldende bestemmelser for helse, miljø og sikkerhet, og rapportere om uønskede hendelser
- beskrive hvilke krav og forventninger samfunnet stiller til en profesjonell yrkesutøver, og reflektere over egen praksis

Helse og oppvekst

Tydelig relevant mål, Helsefremmende arbeid VG2:

- beskrive symptomer på psykiske lidelser og rusmisbruk hos pasienter og brukere

Mulig relevant mål:

- planlegge, gjennomføre og vurdere tiltak som øker pasienters og brukeres motivasjon til å ivareta egen helse og livskvalitet
- gjøre rede for menneskers livsløp og helseutfordringer hos barn, unge og eldre

Salg, service og reiseliv

Mulig relevante mål, Vg2 salg og reiseliv

- vurdere tiltak i konflikt- og nødssituasjoner og reflektere over hvordan en skal vareta sin egen helse i slike situasjoner

Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign

Mulig relevant mål:

- vurdere og bruke gjeldende regler for helse, miljø og sikkerhet i eget praktisk arbeid
- beskrive hvilke krav og forventninger som stilles til en profesjonell yrkesutøver, og reflektere over egen praksis gjøre rede for og vurdere hvordan partene i arbeidslivet samarbeider for å utvikle et bedre arbeidsliv

Tydelig relevant mål, produksjon og arbeidsliv, Vg2

Blomsterdekoratør:

- drøfte kva krav og forventningar som blir stilte til eit likeverdig og inkluderande yrkesfellesskap, og beskrive kva plikter og rettar arbeidsgivaren og arbeidstakaren har i arbeidslivet

Mulig relevant mål Frisør: Vg2 kommunikasjon, klipp og frisyreforming:

- drøft hvilke krav og forventninger som stilles til et likeverdig og inkluderende yrkesfellesskap, og beskrive hvilke plikter og rettigheter arbeidsgiver og arbeidstaker har i arbeidslivet

Elektro og datateknologi

Tydelig relevante mål Elektroniske kretser og nettverk:

- risikovurdere og utføre arbeidet i overensstemmelse med rutiner for el- og IKT-sikkerhet og helse, miljø og sikkerhet

Tydelig relevante mål Energi- og styresystemer:

- risikovurdere og utføre arbeidet i overensstemmelse med rutiner for el- og IKT-sikkerhet og helse, miljø og sikkerhet

Vg2 maritime fag

Tydelig relevante mål: Dokumentasjon og kvalitet

- beskrive og følge lover og retningslinjer som omhandler rusmidler om bord på skip

Studieforberedende

Som elev på vgs må du mestre faglige og sosiale utfordringene som krever i like stor grad praktiske ferdigheter som kunnskap. Under presenteres kompetansemål knyttet til rus, rusbruk og livsmestring for noen av programfagene.

Psykologi 1

Tydelig relevante mål:

- beskrive hvordan bruk av rusmidler hos ungdom og unge voksne påvirker hjernens funksjon og reflektere over hvordan bruk av rusmidler kan påvirke psykisk helse og livskvalitet
- gjøre rede for psykiske kriser og drøfte mulige utfall av disse

Mulig relevante mål:

- beskrive hovedtrekk i sansesystemets, nervesystemets og hormonsystemets oppbygning og funksjon, og utforske hvordan disse systemene sammen utgjør grunnlaget for tanker, emosjoner og atferd hvordan
- utforske og gjøre rede for evolusjonspsykologi forklarer menneskets tanker, emosjoner og atferd
- drøfte hvordan samspillet mellom arv og miljø har betydning for utvikling av personlighet, identitet og tilknytning
- gjøre rede for hukommelse og reflektere over hva som kan påvirke hukommelsesprosessen

Psykologi 2

tydelig relevante mål:

- utforske samspillet mellom biologiske, psykologiske og sosiale faktorer for utvikling av god psykisk helse, og drøfte forebygging og behandling av psykiske vansker og lidelser i lys av dette
- drøfte hvordan sosial påvirkning og interaksjon i grupper kan påvirke holdninger, atferd og identitet
- drøfte årsaker til utenforskap og reflektere over konsekvenser for individet

Mulig relevante mål:

- gjøre rede for faktorer som påvirker utviklingen av sosial kompetanse
- reflektere over hvordan synet på psykisk helse og behandling av psykiske lidelser har endret seg og er i endring

- drøfte begrepene normalitet og psykisk helse og reflektere over hva som skiller psykiske vansker og psykiske lidelser

Biologi 1

Mulig relevante mål:

- gjere greie for korleis utvalde reguleringsmekanismer styrer homeostase hos mennesket, og undersøkje korleis livsstil kan påverke disse mekanismane
- utforske samanhengar mellom cellestruktur og -funksjonar og gjere greie for korleis cellulære membranar dannar grunnlag for kommunikasjon mellom celler
- samanlikne korleis ulike celler deler seg, og gjere greie for kvifor regulering av celledeling er viktig for vekst og reparasjon

Biologi 2

Mulig relevante mål:

- gjere greie for korleis eigenskapar blir arva, og utforske årsaker til genotypisk og fenotypisk variasjon i populasjonar
- Utforske korleis enzym fungerer, og gjere greie for den rolla enzym spelar i metabolske prosessar

Kjemi 1

Mulig relevante mål:

- presentere kjemifaglig innhold fra ulike kilder, kritisk vurdere kildene og bruke relevant teori til å drøfte innholdet

VG2 Kjemi prosess- og laboratoriefag

Mulig relevante mål, Kompetansemål etter analyse, dokumentasjon og kvalitet:

- drøfte hvilke krav og forventninger som stilles til et likeverdig og inkluderende yrkesfellesskap, og beskrive hvilke plikter og rettigheter arbeidsgiveren og arbeidstakeren har i arbeidslivet

Design og arkitektur 1

Tydelig relevante mål:

- bruke verktøy og verkstader i tråd med gjeldende retningslinjer for helse, miljø og sikkerheit

Design og arkitektur 2

Mulig relevante mål:

- utforske og bruke visuelle verkemiddel i arbeid med grafiske og digitale produkter (modul 2 skillpadde maske)

Design og arkitektur 3

Mulig relevante mål:

- vurdere og utarbeide eit visuelt materiale eller produkt retta mot ein oppdragsgivar
- setje seg inn i behov og lage forslag til løysingar for ei bestemt brukargruppe

Kunst og visuelle virkemidler 1

Mulig relevante mål:

- bruke verktøy, utstyr og materiale i tråd med gjeldende retningslinjer for helse, miljø og sikkerheit

Kunst og visuelle virkemidler 2

Mulig relevante mål:

- gjennomføre og dokumentere ein kunstnarisk prosess og grunnleggje egne tankar, idear og val

Kunst og visuelle virkemidler 3

Mulig relevante mål:

- kombinere tekst og bilete for å synleggjere ein budskap og gje uttrykk for kjensle eller meining i eige skapande arbeid

Treningslære 1

Mulig relevante mål:

- gjøre rede for hvordan ernæring, restitusjon og livsstil kan påvirke helse og prestasjonsutvikling

Treningslære 2

Tydelig relevante mål:

- drøfte hvordan doping og stimulerende midler kan virke negativt inn på helse og prestasjon

Mulig relevante mål:

- vurdere påliteligheten av kilder knyttet til treningslære
- vurdere sammenheng mellom trening, helse og prestasjonsutvikling

Idrett og samfunn

Mulig relevante mål:

- diskutere og forstå idrettens verdigrunnlag
- drøfte hvilken betydning idrettens egenverdi og nytteverdi har for individet og samfunnet
- diskutere betydningen av fysisk aktivitet for egen helse og identitet og for samfunnet
- diskutere problemstillinger rundt kjønnsroller og kroppssyn i idretten
- forstå kilders pålitelighet og metoder for innhenting av informasjon

Breddeidrett 2

Mulig relevante mål:

- planlegge og praktisere helsefremmende trening ut fra egen helsetilstand og forutsetninger
- gjøre rede for sammenhengen mellom trening og egen helse

Breddeidrett 3

Mulig relevante mål:

- planlegge, gjennomføre og vurdere helsefremmende trening ut fra egen helsetilstand og forutsetninger
- drøfte sammenhengen mellom trening og helse

Informasjonsteknologi 1

Mulig relevant mål:

- drøfte dagsaktuelle temaer knyttet til hvordan informasjonsteknologi påvirker individet og samfunnet

Religion og etikk

Mulig relevante mål:

- utforske og reflektere over eksistensielle spørsmål og svar
- identifisere og drøfte etiske problemstillinger i tilknytning til kommunikasjon, mellommenneskelige relasjoner og identitet
- diskutere problemstillinger knyttet til gruppebaserte fordommer, rasisme og diskriminering

*Hilsen lærere i Vestfold og Telemark fylkeskommune
Bjørn Dimitar Peev, Bent Mørken, Einar Sundin, Hilde
Hovland Mo, Dina Alme, Heidi Elise Strand, Ingebjørg Hansen
Svarstad, Ronny Andre Viken, Turid Melby Aas*

Kontaktinformasjon ved bekymring

Gi informasjon om hva det er lurt å gjøre og hvem ungdommer kan kontakte om noen blir fulle, bevisstløse eller neddopet. Gi informasjon om nødvendigheten av å ringe 113, og at det er straffbart å etterlate en person i hjelpeløs tilstand, ref Straffeloven §288

Snakk om mulighetene for hjelp, hvis elevene er bekymret for seg selv eller for en venn. Presenter og gi kontaktinformasjon til hjelpeapparatet på din skole og andre aktuelle hjelpetjenester i egen kommune/bydel og eventuelt andre steder.

Gi informasjon om nettressursen til RUSinfo, hvor elevene blant annet kan finne informasjon om ulike rusmidler, og få veiledning via chat.

Undervisningsopplegget er utviklet i et samarbeid mellom elever, pedagoger og andre fagfolk i Vestfold og Telemark Fylkeskommune, pårørende, Rocket-Man, RUSinfo, NRK Skole og KORUS.